

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 61.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Извештај управитеља Д. Ружића о годишњем раду позоришне дружине.

Част ми је поднети славној скупштини извештај о путовању и раду српске народне позоришне дружине.

Дружина се бавила од 9-тог маја до свршетка јула 1885. у Земуну, где је дато 28 представа и корисница дружини; од 1-вог јула до 14-тог августа била је дружина у Руми, и тамо је давала 21. представу, 2. беседе и корисницу дружини; од 15-тог августа до 10-тог септембра 1885. год. бавила се дружина у Вуковару; дато је 14. представа и корисница; из Вуковара отишла је дружина у Осек, где се бавила од 10-тог септембра до 15-тог октобра 1885. — дато 17 представа и једна корисница у доњој вароши, а и у горњој за то исто време три представе; од 15. октобра до 20. децембра била је дружина у Сомбору, где је дато 34 представе и корисница; од 20. децембра 1885 до 10. априла 1886. год. бавила се дружина у Новоме Саду, где је дато 60 представа, корисница и приређена је вечерња забава уз суделовање г. Душана Јанковића, ликовоће српске певачке дружине у Руми; из Новог Сада отишла је дружина у Ср. Карловце, где се бавила од 10-тог априла до 14. маја о. г.; дато је 17. представа, корисница и концерт, који је приредио, уз суделовање наше дружине, г. Душан Јанковић, ликовоћа румског певачког друштва, а у корист народном позоришту; из Карловаца отишла је дружина у Велики Бечкерек и бавила се у њему од 14-тог маја до 15. јуна. о. г.; дато је 19. представа, корисница дружини и представа за децу; од 15. јуна налази се дружина у Перлезу, где ће се до свршетка јуна бавити. И тако се за прошлу годину дало свега 212 представа, 2 концерта у Руми, један у Н. Саду, један у Карловцима и две представе за децу: једна у Н. Саду, а једна у Вел. Бечкереку.

За време бављења у Руми певала је дружина на парастосу покојног дра Милана Ђорђевића.

Промене су у дружини ове:

При понављању уговара иступили су из дружине: Г. А. Лукић са женом, Милосављевић, И. Станојевић и Љ. Станојевић; а на њихова места примљени су: В. Миљковић са женом, А. Милојевић са женом, А. Десимировић и В. Димитријевић. М. Динић са женом и г. М. Марковић иступили су из дружине. На два месеца после истеклог уговора вратио се опет у дружину М. Марковић, а после месец дана М. Димитријевић иступио је из дружине, после смрти своје жене, и то ради женидбе. Г. Б. Рапић иступио је из дружине при склапању уговора. М. Банић отпуштен је из дружине марта месеца о. г., а А. Десимировић напустио је дружину марта месеца о. г. 1. јула 1885. примљена је гђица М. Максимовићева, августа месеца примљени су: гђица Д. Бандобранска и Д. Николићева и г. г. Васиљевић Н. Петровић и Кестерчанек. После одласка А. Десимировића и М. Банића примљени су: А. Лазић и Н. Стојчевић.

Гостовали су ови: Гђица М. Максимовићева у једној представи у Земуну, г. М. Стојковић у две представе у Вуковару, г. Тоша Јовановић у пет представа у Н. Саду, и Л. Поповић са женом у једној представи у В. Бечкереку.

Приновак репертоара овај је: „Градиња и син му Немања“, „Асунта Леонијева“, „На добротворну цел“, „Добре воље“, „Очарани кнез“, „Насљедник“, „На позорници и у животу“, „Прекилек“, „Четири милиона рубаља“, „Фауст“, „Мора бити глум“, „Палата и Лудница“, „Чича Мартин.“ Ова последња три комада нису у Н. Саду приказивана. Од старих комада научени су са новом поделом улога: „Нови племић“, „Она је луда“, „Посланички Аташе“, „Маркова Сабља“ и „Госпођа од Ст. Тропеза.“

Дружина је за ову годину морала обићи осам места, те тако које то учестано путовање, које промена у дружини, спречило је да се није могло више нових комада научити.

Завршујући свој извештај искрено се захваљујем славној скупштини као и славном управ-

ном одбору на поверењу, којим сам за време моје седмогодишње управе одликован; ја сам се трудио, колико ми год силе допуштаху, да се тог по-
верења достојан покажем. Уједно молим славну скупштину, да ме, ако је икако могуће, на даље реши те важне и тешке дужности.

Л И С Т И Ћ И.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

Има већ више година како се осећала потреба веће оправке у здању народног позоришта. Особито позната дограда морала се рушити и новом заменити. Државна влада имајући уверења, да се све ово не може више одлагати, наредила је најбржим путем, да се све изврши још ове јесени. И репарација и зидање доиста се врши са особитом ревношћу, и можемо се надати, да ће унутрашње оправке, у главном, бити готове до половине септембра, а дограда, изнутра, биће свршена до краја септембра, а цела до краја октобра, а и пре.

У самој згради извршене су ове оправке: велики свод над просценијумом срушен је и подигнут други нов, зидан цемента. Не може се ни замислити колико је ово био мучан посао, особито обарање старог свода. Изискивала се највећа смотреност, да се рушењем не би оштетиле и сатрле дрвене и друге машинерије испод позорничког патоса. Огромне скеле за овај посао испуниле су и позорницу и дворану. Свод је с успехом довршен и омалтерисан и данас се привремено украшава. Цела дворана добија нов патос, који је готов, и сад се намешта. Ово намештање трајаће 2 до 3 дана. Уласци су до сад били патосани даскама. Ма колико да се забрањивало, молило и претило, опет је многи посетилац улазио са упаљеном цигаром и гасио је на уласку. Ови су уласци сад сви патосани најпоузданијим бетоном, а тако исто и балкон, на ком у лепше дане пуши публика из галерија. Улазак, вестибул, коридори, басамаци и 14 ложа тапетују се изнова. Осим ових, врше се и многе друге ситније оправке.

Дограда се зида на старим темељима, од солидна материјала. Простори у њој биће повољни да подмире данашње потребе позорнице. Не зида се баш како би се хтело и умело, него како се може у данашњим приликама; али ће ипак одговорити и потреби и бити у складу са осталом позоришном грађевином.

Управа настојава да се оправке израђују журно. Као што смо извештени, прва ће представа бити 14-ог или 15-ог септембра. Репертоар ће се за сада удешавати према сценеријама, које је могућно извршити.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Српска народна позоришна дружина*) бавила се у *Перлезу* од 17. јуна до 8. јула о. г. За то време давала је десет представа и једну корисницу, приредила је једно село и певала у цркви на служби о Петрову дне. По извештају месног одбора позоришног у *Перлезу* изнео је тамо цео приход: 891 фр. 40 н., расход 1179 фр. 88 н. Упоредивши расход са приходом излази, да је било *мањка* 288 фр. 48. н. а. вр. — Из *Перлеза* дошла је позоришна дружина у *Меленце*, где се бавила од 8. јула до 8. августа о. г. За то време давала је 16. представа, међу њима је била и једна корисница, и певала је на служби у цркви о преображењу. По извештају меленачког месног позоришног одбора износио је цео приход тамо: 1575 фр. 9 н., расход 1717 фр. 87. н. а. вр. и тако се показује *мањак* од 142 фр. 78. н. а. вр. — Сада се налази дружина у В. Кикинди. По гласовима, који отуда стижу, наш свет тамо јако полази позориште. Ако тако устраје до краја, кикинђани ће осветлати себи образ, па ће тамо наше позориште још и сувишка имати.

Ч И Т У Љ А.

(† *Лаза Лугумерски*.) 1. јуна о. г. преминуо је у Београду *Лаза* Лугумерски, редовни члан српског народног позоришта, у најлепшем веку свом.

Лаза се родио у Сомбору 25. марта 1842. и тамо је изучио и основну школу. За тим је свршио пет разреда гимназијских у Врбасу и у Новоме Саду. Кад је свршио пети разред, оде у војнике као добровољац и стаде у коронинијеву пуковнију у пешаке. После два три месеца постављен је за кашлара, а за тим је у брзо постао и кадет-поднаредником. На измаку 1863 год. добио је чин нареднички. Године 1864. отишао је у Шлезвиг-Холштајн у рат против Данаца; тамо је био у више битака.

Кад су се године 1866. заратили Пруси с Аустријанцима, *Лаза* је опет ишао у бој. У познатој битци код Кенигреца, пред вече на свршетку боја, буде рањен и Пруси га тако рањена заробе и одведу у Пруску. *Лаза* је провео у ропству више од три месеца. То је за цело био узрок, те није произведен у чин потпору-

чика, као што беху произведени сви његови другови и вршњаци по служби.

Кад се Лаза вратио из роштва, преместио се у Ајролди-пуковнију, која је отишла у Осек. Он је близу две године пробавио у Осеку. За то време бавило се тамо наше народно позориште и давало представе. Лаза је редовно полазио позориште, и ту је добио вољу, да се ода глумовању. Наше позориште оде после у Вуковар. У том и Лаза одслужи свој рок у војсци и добије отпуст. Родитељи његови желели су, да се прими службе; они му беху израдили, да добије место званичника у Осеку. Али Лаза, и без њиховога знања и питања, оде у Вуковар те ступи у нашу позоришну дружину. Први пут изишао је на позорницу у улози „Рада неимара“ у „Зидању Раванице.“ То је било 1868 године.

До пролећа 1871 године био је Лаза члан нашег народног позоришта, где је веома лепо напредовао у приказивачкој уметности, а после тога отишао је у Београд.

Лаза Лугумерски оставио је након себе ојађену жену, Катицу, глумицу народног позоришта у Београду и нејаког синчића.

Лаза је пуних осамнаест година провео на позорници и за све то време одликовао се неуморним радом и ванредном вештином. Не ћемо да напомињемо његових улога, јер их је доста, а сваки се још живо сећа његове игре. Сваку је улогу он марљиво проучио, и никада није играо — само да игра, него је представљао са највећим одушевљењем. Њега нису обасипали хвалом нити су га китили венцима, али је он опет за то био даровит и добар глумац. И ако га у последње време беше савладала бољетица, ипак је Лаза једнаком вољом и једнаком љубављу припањао око глумачке вештине. Може се рећи, да је до самог часа смрти играо. 11 маја он је последњи пут изишао пред српску публику у улози *Рока* у „Убојици.“ Па како ли је вештачки играо!... Као да је знао, да је то последњи пут.

Али Лаза Лугумерски не беше само добар глумац, он беше честит човек, и искрен пријатељ, па му је и то прибавило поштовања у свету.

Други дан Духова, пред скромним станом српског глумца, сакупило се мноштво света, који је дошао, да вредног вештака испрати до вечне му куће, и тиме да му ода достојну последњу пошту. Мртвачка кола, која су китили многи венци, стадоше испред народног позоришта, на коме се цео дан вила црна застава. Са балкона позоришног пролио је топлу сузу за милим другом, вредни глумац Милорад Гавриловић.

Спровод се одатле кренуо Теразијама и стигао на гробље. Тамо је било толико света, да црква св. Марка беше малена, да га прими.

С тога се опело читало испред цркве уз лепо певање мешовитог позоришног збора.

Мрак се већ беше спустио, а на оном суморном и тужном месту, уз слабу светлост свећа, обузимаше сваког још јача жалост. У сред те мртве тишине узе реч Сима Аврамовић. Говорио је прво у опште о глумачкој вештини, а за тим о Лази Лугумерском и његовом раду.

Лаза Лугумерски борави вечити санак поред *Алексе Бачванског*. Право рече Сима Аврамовић, опраштајући се с Лазом Лугумерским: „Ти си био сиромах. . . Твој ће гроб зарастати у траву, поравниће се, али ћеш се ти спомињати! . . . На твоме гробу зауставићемо се са сузним очима, показаћемо га другима са речима: *Овде почива један врстан глумац!*“ . . .

Нека му је вечан спомен међу нама!

* (*Драгица Грахор-Фрајденрајхова*) преминула је у Загребу 23. августа о. г. О великом губитку, који је постигао смрћу њеном хрватско народно позориште, пише „*Vienac*“ овако: „Била вам је сјајна звезда, па је истом правим светлом засјала; али се изненада навукли црни облаци, и звезде nestало у неповрат. . . Био вам је красан цветак, па у лепо, прамалетно доба управо процвао и мирисом стао напуњати околину; али навалио ненавидан ветар и сломио цветак. . . Звезда утрнула, цветак увенуо. . . и нико им живота не поврати. . . Драгица је била нашој Талији звезда и цветак, али немила болест уништи њено тело и претвори га у прах и пепео. Залуд се пропињала и отимала душа, тело није могло одолети бољи. Данас Драгице више нема, а крај њена гроба грозне сузе, лије хрватска Талија. Има и зашто. Беше г. 1875. кад је Драгица у већој партији ступила на позорницу загребачку. Требало је неколико година, док се покојница наша на свом правом пољу, па од онда видимо, како се сваке године управо невероватном брзином развија њезин таленат и усавршава вештина. А истом пре две три године достига је оно савршенство, коме се сваки гледалац дивио. Клер у „Талионичару“ („Господар од ковница“) може се сматрати њеним најсјајнијим тријумфом. Овде смо истом у правој светлости могли оценити сву даровитост младе уметнице. Она истинска срдачност, оно нехињено осећање, онај искрени, прави патос остаће полазиоцима глумишта незабораван. Премда је по нарави била доста слаба гласа и крхка тела, опет је знала фигуре своје надахнути правом психичном истинитошћу, неком интензивном изразитошћу, тако, да јој и најмањи крет био у складу са ситуацијом и карактером. Ко би могао заборавити на идеалну поезију неких њезиних ликова? У уметности је најтеже, да се оно, што је научено и промозгано, причиња гледаоцима и слушаоцима живом, а не

тек уметно израђиваном и дотериваном истином. Тој се цели, по нашем суду, примицала покојница. И баш е тога пријатељ наше драме мора жалити, што је црна смрт угушила тако красан уметнички и творачки ентузијазам, по ком би нам Драгица јамачно изнела још много савршених приказа . . . Била је достојна заменица свог покојног оца на нашој позорници. Ко би био слутио, да ће тако мало вековати?“

Погреб је био веома леп. Слегао се био силан свет, да ода последњу почаст својој љубимици. Мртвачки сандук беше окићен самим цвећем и скупоценим венцима. Чланови опере хрватске певали су песме тужаљке, а над отвореним гробом изговорио је глумац Андрија Фијан ове речи : „За кратко време, једва што се један гроб заклопио, стојимо, ето, на рубу новог гроба. Поражени и сатрвени гледамо како ће нам прогутати урес и понос наше позорнице, богом надахнуту свећеницу храма хрватске Талије. Немила смрт покоси је у најлепшем цветунезиног доба ; у најдивнијем полету уметничкога рада потегла је у рани овај гроб. Нема више Драгице, миљенице нашега опћинства. Ко да се не растужи, ко да не заплаче с толикога губитка. Немила судбина допустила је, да неумолна смрт уграби из круга нашег понајбољу силу, којом смо се код куће и пред страним светом увек дичили и поносили.

Незаборављена покојнице! Тебе ће, ето, посути хладна земљица. Твоје место у друштву остало је празно и путо. Нестало те између нас за увек, ал', знај, мила другарице, да док је нас живих, живиће и трајна усомена на те у грудима нашим. Али не само у грудима нашим, — сав хрватски народ очуваће захвално славну успомену твога имена, а у повесници хрватскога позоришта не ће никад изчезнути сјајни траг твога имена.

Драгице! Дико и друго наша! Снивај благо слатки сан у родној нам земљи. Мир био твое пелелу, а имену твоем слава, до века слава!“

Редитељ народног позоришта Никола Милан певао је у спомен покојничину лепу песму тужаљку, која се овако свршује :

„Тела живот ти само пропада,
Вечност по смрти, знај, још никада,
Чува вечност ту наша душица
Дубље нег' тело твоја гробница.

Вечно садиће на тој гробници
Цвеће другови својој дружици,
Чуваће исто да не увене
Терке Талије и Мелпомене,
Вечан јој спомен у народу! Слава јој!

ПОЗОРИШТЕ.

(*Шапачева освета*). Ни један млади читацац наш, а још мање читалица, не ће рећи, да је шмркање бурмута деликатна ствар. Пре ће рећи, да је то велика махна него уживање. Тако је мислила и г-ђица Бурне, прва глумица за љубавне улоге у варошком позоришту у Рујану. Али шапач позоришни никако није био тога мишљења и где год се макао, свуд је била пред њега и црна кутијица. Ни за време представе није на њу заборављао ; на против сваки час је давао прилике лепој глумици, да га у сред најозбиљније своје игре види, како ужива у шмркању. Најпосле кад јој се досади то гледати, тузи се управитељу, тврдећи, да је то јако узнемирује у представљању и управитељ забрани шапачу да шмрче. Али сад тек наступиле дани невоље за младу глумицу. Уживање у бурмуту њеном шапачу није било тако малено, да га тако лако заборави. Он се закуне, да ће јој се страховито осветити за то. Из почетка покушаваше, да се наплати тиме, што јој не хтеде никако дошаптавати. Она, дакле, мораде најважније научити сваку улогу, те тако излажаше на крај. Али шта је сад радио наш шапач. Видевши да на тај начин не иде, он узе доносити свакојак новине и читати из њих колико је било могуће на глас свакојаке судске истраге и парнице, или друге новинарске чланке. И тако, прича тужна глумица, мени дође да изговорим какво особито дирљиво место, а шапач ми чита неку беседу о филоксери, треба да изговорим „трогателну“ љубавну изјаву, а чујем извештај буџетске комисије. Један пут покушам да запушим уши памуком, јесте, али онда не чујем последњу реч свог предговорника ; најпосле ме један пут и извижде. То је баш и хтео мој душманин. Пун уживања и блаженства отрча иза кулиса, па узе шмркати и кихати. Није, дакле, чудо, што је мученица најпосле тужила суду тога нечовека. Он би отпуштен из позоришта и осуђен на глобу, али ову плати за њега сама тужитељка, срећна, што се избавила тога мучиоца, који јој је претио, да јој убије сву срећу и будућност.

(*Лав Толстој*) руски писац, који се прославио својим романом „Рат и мир“, том Илијадом руском, или „најбољом књигом руском“ како је казао сам Тургенев, свршио је не давно шаљиву игру у шест чинова, коју је назвао „Прва бекрија“, т. ј. први човек, који је пропио ракију. Грађу том комаду узео је из старе руске гатке, по којој је ракију измислио ђаво, а тежња је, да се руском народу представи у што живљим бојама несрећа и проклетство, које долази од пијења ракије.

Издаје управа српског народног позоришта.